

Haritacılıkta ilim, fen ve san'at:

Hartacılıkta teknik tabirat ve bunların Fransızcaları

Yazan: General
Abdurahman Aygün

Hartacılar Mecmuasının 22 numaralı nushasında; daha çok harekâtı askeriyede kullanılan arazi tabiratını yazmış ve bunların Fransızca ve Almancalarını ilâve etmiştim. Bu defa da hartacılıktaki teknik tabiratı neşrediyorum. Bu sayede arkadaşlarım ve alakadar meslektaşlarım; bunların ecnebî dildeki mukabillerini öğrenmiş olmakla bu bapta bilgilerini kolaylıkla çoğaltabilirler. Şu kadarki gerek evvelki ve gerekse bu defaki listelerde sehven aynı tabirat iki defa yazılmış ise; "ettekrarü hasenün,, kabilinden hoş görülmesini okuyucularımdan rica ederim.

Hartacılık aleminde geçen bazı tabirat ve Fransızcaları.

A

Türkce	Fransızca
Adese	Lentille
Adesei ayniye	Oculaire
Adesei şahsiye	Objectif
Âlet	Instrument
Âlet tanzimi	Régler, réglage
Aleminiyümlü kâğıt	Papier d'aluminiume
" lavha	Plaque d'aluminiume

Âlet tesviyesi	Mettre à niveau
Arkadan kestirme	Problème de la carte, relevement
Ârızî hata	Erreur accidentel.
Arz daireisi	Parellèle
Arzî	Terrestre
Arzi coğrafi	Latitude
Aşarî	Décimale
Ayar etmek	Etalonner
Vynalı gönye	Equerre à prisme, à miroir
Ayyuk yıldızı	Capella, Chèvre

B

Baliz	Balise, mire en bois
Baliz kanadı	Volet d'une balise
Balon	Ballon
Basita	Cadran
” şakuliye	” vertical
” şemsiye	” solaire
” ufkiye	” horizontal
” üstüvaiye	” équinoxial
Basıklık nisbeti	Applantisement
Bedri tam	Pleine lune
Birinci derece (nirengi)	Première ordre
Birinci müstevî şakulî	Première plan vertical
” rub'u muhit	” quadrant
Budi kutbî	Distance polaire
” mail	” oblique
” mihrak	” focale
” mücerred	Espace
” müressem	Longueur graphique, projeté
” müzevva	Distance angulaire
” tabii	Longueur naturel
” vasatî	” moyen
Burç	Constellation

C

Cazibe

Attraction

Cazibei Arz

„ terrestre

Gergi sehpaşı

Piquet tenseur

Gece rasadı

Observation de nuit

Geriden kestirme

Grad (zaviye)

Grad

H

Hacib

Bord

Haddi cenubî

Terme sud

„ garbî

„ Oest

„ şarkî

Terme est

„ şimalî

„ nord

Hareketi hususiye vıdası

Vis de rappel

Hariç anilmerkez

Exentrique

Hariç anilmerkezlik

Exentricité

Hariç anilmerkez mevkif

Station exentrée

„ „ rasad

Observation exentrique

Hattı basar

Ligne de visée

„ fasıl

„ démarcation

„ itimad

„ de foi

„ mail

„ oblique

„ münkesir

„ brisée

„ amud

„ perpendiculaire

„ müstakim

„ droite

„ nasıf

„ bissectrice

„ şua usulü

Methode de rayonnement

Hatalar nazariyatı

Thèorie des erreurs

Hatayi arizî

Erreur accidentelle

„ muayyen

„ systématique

„ inkisar

de refraction

Âlet tesviyesi	Mettre à niveau
Arkadan kestirme	Problème de la carte, relevement
Ârızî hata	Erreur accidentel.
Arz dairesi	Parellèle
Arzî	Terrestre
Arzi coğrafi	Latitude
Aşarî	Décimale
Ayar etmek	Etalonner
Vynalı gönye	Equerre à prisme, à miroire
Ayyuk yıldızı	Capella, Chèvre

B

Baliz	Balise, mire en bois
Baliz kanadı	Volet d'une balise
Balon	Ballon
Basita	Cadran
„ şakuliye	„ vertical
„ şemsiye	„ solaire
„ ufkiye	„ horizontal
„ üstüvaiye	„ équinoxial
Basıklık nisbeti	Applantissement
Bedri tam	Pleine lune
Birinci derece (nirengi)	Première ordre
Birinci müstevî şakulî	Première plan vertical
„ rub'u muhit	„ quadrant
Budi kutbî	Distance polaire
„ mail	„ oblique
„ mihrak	„ focale
„ mücerred	Espace
„ müressem	Longueur graphique, projeté
„ müzevva	Distance angulaire
„ tabîi	Longueur naturel
„ vasatî	„ moyen
Burç	Constellation

C

Cazibe	Attraction
Cazibei Arz	„ terrestre
„ Kamer	„ lunaire
„ sema	„ céleste
Cem (etmek)	Addition
Cenup	Sud, austral
Cezir (denizlerde)	Reflux
Cezir (riyaziyede)	Racine
Cezir ($\sqrt{\quad}$) işareti	Radical
Cihet (rasadatta)	Sens
Cihetine koyma	Orientation
Civalı barometre	Baromètre à Cuvette
Cihaz	Appareil

Ç

Çelik mesaha şeridi	Ruban d'acier
„ „ zinciri	Chaîne (de mesure) d'acier
Çizgi	Trace
Çoban yıldızı	Venus

D

Daire	Cercle
Dairei husuf	Écliptique
„ saa	Cercle horaire
„ mütevaziye	Parellèl
„ mütevaziyei asliye	Parellèl origine
„ semtiye	Cercle azimutal
„ üstüvaiye	Equateur
Demir kazık yıldızı	Etoile polaire
Deniz tesviyesi	Niveau de la mer
Deniz tesviyesine irca	Reduction au niveau de la mer
Derece (kavis)	Degré

Devri ufuk	Tour d'horizon
Deniz kulağı	Lagunne
Dılı	Coté
Dılı esas	Bas
Dılı azimet	Coté de départ
„ müşterek	Coté commun
„ tahkik	Coté de contrôle
„ mahsup	Bas calculée
„ memsuh	Bas mesurée
„ malûm	Bas calculée
Düstur	Formule
Düsturi aslı	Formule fondamentale

E

Ehram (taşdan)	Pyramide (en pierre)
Ehram (ahşab)	„ (en bois)
Ehram (kâgir)	„ (en maçonnerie)
Ekalli murabbaat	Moindres carrées
Emsâl (cebirde)	Coefficient
Emsâli sabit	Facteur
Epkem harta	Carte muette

F

Fasla	Abcisse
Fevkalufuk	Sur l'horizon
Fazıl	Différence
Fazli kürevî	Excès sphérique

G

Galatı rüyet	Illusion
Gaye	But, limite
Gayri kabili ıslah	Irréductible
Cayri mütecanis	Hétérogène

Gergi sehpaşı
Gece rasadı
Geriden kestirme
Grad (zaviye)

Piquet tenseur
Observation de nuit

Grad

H

Hacib
Haddi cenubî
 " garbî
 " şarkî
 " şimalî
Hareketi hususiye vidası
Hariç anilmerkez
Hariç anilmerkezlik
Hariç anilmerkez mevkif
 " " rasad
Hattı basar
 " fasıl
 " itimad
 " mail
 " münkesir
 " amud
 " müstakim
 " nasıf
 " şua usulü
Hatalar nazariyatı
Hatayi arizî
 " muayyen
 " inkisar
 " küreviyet
 " muhtemele
 " vasatî
Hava kabarcığı
Havâf

Bord
Terme sud
 " Oest
Terme est
 " nord
Vis de rappel
Exentrique
Exentricité
Station exentrée
Observation exentrique
Ligne de visée
 " démarcation
 " de foi
 " oblique
 " brisée
 " perpendiculaire
 " droite
 " bissectrice
Methode de rayonnement
Thèorie des erreurs
Erreur accidentelle
 " systématique
 " de refraction
 " de sphéricité
 " probabilité
 " moyenne
Bule d'aire
Celeste

Hattî	Linéaire
Hedefe, hedefeli	Pinnule, à pinnule
Hesap hatası	Erreur de calcul
Hesabi ihtimalî	Calcul probabilité
„ tefazulî	„ différentielle
„ tamamî	„ intégrale
„ zihnî	„ mentale
Hesabî muvazene	Compensation à calcul
„ nirengi	Triangulation à calcul
Heyet rasadâtı	Observation astronomique
Hülâsa	Resumé

İ

İade vidası	Vis de rappel
İbre	Aiguille
İbrei miknatîsî	Aiguille aimentée
İbtida (rasad işlerinde)	Initial (point)
İhticab (heyet işlerinde)	Occultation
İhtilâfı manzar	Parallaxe
„ manzarı ufkî	Parallaxe horizontale
„ „ şakulî	„ verticale
İkmâl nirengisi	Triangulation complémentaire
İnbisat	Dilatation
İnbisatı arzanî	„ au large
„ tulânî	„ longitudinale
İnhiraf	Déviation
İnhirafı pusula	Déclinaison de la boussole
İnhitati ufkî	Dépression
İnkirari hava	Déformation atmosphérique
İnkisari ziya	Réfraction
İnikâsı ziya	Réflexion
İnvar teli	Fils d'invar
„ cihazı	Appareil à fils invar
İnkişaf	Développement. Projection

İntiha (rasadatda)	Final
İntışarı ziya	Propagation, diffusion
İrca (harta işlerinde)	Réduction
İrtibat noktası	Point de rattachement
İrtifa	Hauteur
İrtifaati mütenazıra	Hauteurs correspondants
İrtifai kutup	Hauteur polaire
” hakikî	” vrai
” zahirî	” apparent
İrtisam (inkişaf)	Projection
İstikamet dürbünü	Lunette de repère
İstikşaf	Reconnaissance
İtidali rebiî noktası	Poit équinoxial

J

Jalon	Jalon
Jaloncu	Jalonnier

K

Kanava	Canevas
Kapak taşı	Dalle en pierre
Kapanma hatası	Erreur de fermeture
Karne	Carnet
Kabartma harta	Carte en relief
Kat'i mesafe usulü	Méthode par cheminement
Kazık	Jalon
Kemmiyati vaziiyye	Coordonnées
Kemmiyati vaziiyye mihverleri	Axes de coordonnées
Kemmiyati vaziiyyei kaime	Coordonnées géométrique
” ” coğrafiye	” géographique
Keyfi mettefak	Arbitraire
Kılavuz dürbünü	Chercheur
Kılışe	Cliché
Kıl şebike	Réticule à fils

Kıraat hatası	Erreur de lecture
Kıraati vasatiye	Lecture moyenne
Kıyas	Comparaison
Kitabe	Cadre
Kıymeti vasatiye	Valeur moyen
Konstant	Constante
Kombinezon rasadı	Observation de combinaison
Kolimasiyon	Collimation
Kroki	Croquis
Kutup	Pôle
Kutbi cenubî	„ sud, austral, antarctique
„ şimalî	„ nord, boréal, arctique
Kutup yıldızı	Etoile polaire
Kurs (cirim)	Disque
Kuş bakışı (uçuşu)	À vol d'oiseau
Küre	Sphère
Küreî musattaha	Planisphère
Kürevî	Sphérique
Kürsü (âlet koymak için)	Tripot
Küme (yıldızlar)	Amas

L

Lamber inkişafı	Projection Lambert
Lavhai irtisam	Feuille de projection
Leş (gemi enkazı)	Épave
Lup	Loupe

M

Mai cari	Courant, e
„ rakit	Stagnante, mare
Madenî barometre	Anéroïde
Mahrek	Orbite
Mahrut	Cône
Malul (hatalı)	Affecté

Makta	Coupure, profil
Maktai amudî	Profil droit
„ şakulî	„ vertical
Makûs	Inverse
Makûsen mütenasib	Inversement proportionnel
Map	Mappe
Mahrutu indifa	Excavation
Mebde noktası	Point initial
„ deęiřtirmek	Changer le point initial
„ nısfıneharı	Meridienne origine
„ vaz'ı umumisi	Point origine
Mebсутen mütenasib	Simplement proportionnel
Mecmuu sabit	Somme
Medari cedi	Tropique de capricorne
„ seretan	„ de cancer
Menaziri (harta)	Perspective (carte)
Menzil (mesahada)	Portée
Merkez	Centre
Merkeze irca	Réduction au centre
Merkezi cazibe	Centre de gravité
Merfu (lugaritmede)	Caractéristique
Mesafe	Distance
Mesafei mütesaviyei müresseme	Equidistance graphique
Mesahai müsteviye	Planimetrie
Mebue zaviyesini deęiřtirmek	Réiteration
Mesaha zinciri	Chaîne de mesure
„ gemisi	Navire de hydrographie
Metali	Ascension droite
Mevkif (nirenkide)	Station
„ taşı	Repère en pierre
Meyil (âletlerde)	Inclinaison
„ (heyet işlerinde)	Dénclinaison
„ (arazide)	Pente
„ zaviyesi	Angle de pente

Mesahai sathıye	Superficie
Med ve cezir	Marée
Med	Flux
Meddi kâmil	Haute mer
Mihrak noktası	Foyer
Mihver	Axe
Mihveri basarî	Axe de rayon (oblique)
„ hendesî	„ géométrique
„ kebir	Grand axe
„ sagir	Petit axe
Mihver (âlet)	Pivot
„ eğriliği	Inclinaison de pivot
Mirkam	Style, tige
Mikron ($\frac{1}{1000}$ milimetre)	Micron
Miktari tâcil	Accélération
Mimari gönyesi	Équerre d'arpenteur
Minkale	Rapporteur
Mıkyası hattı	Échelle lineair (simple)
„ hendesî	„ géométrique (dixme)
Mıstıra âleti	Alidade
Muaddile (heyet dürbünü)	Equatorial
Muavin mevkif	Station complémentaire
Mukabil rasad	Observation reciproque, opposée
Muhiti daire	Circonference
Mukaar (ayna, adese)	Concave
Mukabil sıklet	Contre poids
Mukavves (ayne, adese)	Convexe
Murabbaat	Carrés
Muvakkat kanava	Canavas provisoire
Muvazene (hesab)	Compensation
Muylu (âletlerde)	Tourillon
Munhanii aslı	Courbe maîtresse, origine
„ mütevassıt	„ intercalaire
Muavin baz	Base auxiliaire

Murahhamat
 Muza'aif (âlet)
 Mükerrir âlet
 Mücmel
 Müfredat
 Münhani (hartalarda)
 Mürtesem
 Mürtesemi şakulf
 " ufkî
 Müruri süflâ
 " ulya
 Müsennem
 Müsennem arazi
 Müeelleslerin halli
 Müş'ir (âletlerde)
 Müttehidülmerkez
 mülteka (nehirleride)

Symbole
 Réitérateur
 Répéditeur
 Sommaire
 Détaille
 Courbe de niveau
 Projection
 " verticale
 " horizontale
 Passage inférieur
 " supérieur
 Relief
 " du terrain, (mouvement du terrain)
 Resolution des triangles
 Indexe, indicateur
 Concentrique
 Confluant

N

Nazarî
 Nazımı kebir
 Nirengi
 " nsktası
 " şebekesi
 " zinciri
 Nisfinnehar
 Nısif kürei cenubî
 " " şimalî
 Nısif kutur
 Nısif kutru inhina
 " " şua
 Nisfinnehari aslî
 Noktai azimet
 " malûme

Théorie
 Grande normale verticale
 Triangulation
 Point de triangulation
 Réseau de "
 Chaîne de "
 Meridien
 Hemisphère
 " septentrional
 Rayon
 Rayon courbure
 " vecteur
 Meridien orijine
 Point de depart
 " connu

Noktai meçhule	” inconnu
” kıyas	” initial, (de comparaison)

O

Ofset makinesi	Offset
Ok işareti	Flèche
Ova	Plaine

P

Pafta	Feuille
Pano (sepet nirengi işareti)	Panneau
Pilançete	Planchette
Pilye	Plier
Poligon	Polygone
Posta (hartada)	Brigade
” komutanı	Chef de brigade
Pusula (âlet)	Boussole

R

Rakkas	Pendule
Rakım	Altitude
” cetveli	Table d'altitude
Rasad	Observation
” iskelesi	Échelle d'observation
” kulesi	Tour d'observation
Reis (nirengi musellesinde)	Sommet
Re'si işaret irca	Reduction au sommet de signal
Ritmik hesabı	Rythmique
Röper	Repère
Röperleme	Reperage
Rubu daire	Quart du cercle
Rükbe	Accessoir

S

Sa (nirengi müselleslerinde)

Saman kâğıdına nakl

Sathı mail

„ şakulî

„ ufkî

Sehpa

Semt zaviyesi

Semti hakikî

„ mıknatısî

Semtürreis

„ mesafesi

„ kıraatî

Semtül kadem

Seyyare

Seyyarecik

Sıfıra irca etmek

Sigorta taşı

Silsile usulü (rasatlarda)

Silsile değıştirme

Silsilei tamme

Sistematik hata

Sittinî (60 şara taksim usulü)

Sitadya

So (nirengi müselleslerinde)

D. (Droite)

Calquer

Plan incliné

„ vertical

„ horizontal

Trepieds

Angle d'azimut

Azimut vrai

„ magnetique

Zenith

Distance zenithale

Lecture de distance zenithale

Nadir

Planète

Astroïde

Ramener à zero

Repère en pierre

Observation de serie

Réitération

Serie complète

Erreur systématique

Sexagésimale

Mire

G. (Gauche)

Ş

Şahıs

Şakulî daire

„ kıllar

„ rasad

„ devir

Mire

Cercle vertical

Fils verticaux

Observation verticale

Tour vertical

Şakuliyet	Verticlité
Şakulî zaviye	Angle vertical
Şart muadelesi	Equation de condition
Şapo (tekatu müselleşiği)	Chapeau
Şayani kabul	Acceptible
Şebeke = Şebike	Réticule
Şebeke kılları	Fils du réticule
Şeffaf	Transparent, e
„ gönye	Équerre transparente
„ minkale	Rapporteur transparente
Şibih küre	Sphéroïde
„ zıl	Pénombre
Şube	Section

T

Tadili zaman	Equation du temps
Tadili ma beynessatreyn	Interpolation
Tahdit etmek	Borner, limiter
Tahdidi hudud	Délimitation
„ istikamet	Alignement
Tahkik (rasad, hesap)	Verification
Taksimatlî mira	Mire parlant
Taksimi arazi ilmi	Géodésie
Tafsilât noktası	Point de detaille
Talimatname	Réglement
Tambur	Tambour
Tanzim etmek (âlet)	Régler
Tashih etmek (zaviye)	Corriger, Correction
Taksimât dairesi	Limbe
Tatbik etmek (rasad)	Pointer
Tavsifi cibâl	Orographie
Tazyıki hava	Pression atmosphérique
Tazyık vidası	Vis de serrage
Tebaudi merkezi	Eloignement du centre

Tebyiz etmek	Mise au net
Tecvizi hata	Erreur graphique
Tedkik etmek	Examiner
Tefazul	Différence
Tefazuli tesviye	„ de niveau
Tehalüfû eb'ad (irtisam)	Alteration
„ eşkâl (irtisam)	Déformation
Tehallüfû yevmî	Marche diurne
Teharrüfû ziya	Abarration
Tekatu usulü	Intersection, méthode par réarpement
„ noktası	Point d'intersection
Teharri usulü	Méthode par tatonnement
Tekarrübü nısfınneharî	Convergence meridienne
Temami adedî	Co
Temamî arzı coğrafî	Colatitude
Tenasüp (riyaziyede)	Proportion
Tersim suretile	Méthode par graphique
Tertip (kemmiyatı vaziye)	Ordonnée
Tesviye usulü (hartacılık)	Nivellement
Tesviye etmek (âleti)	Mettre à niveau
Tesviyei sahihe	Nivellement de precision
„ münhanisi	Courbe de niveau
„ ruhu	Niveau à bulle d'aire
Tetabuk etmek	Coïncider
Tevcih etmek (rasad)	Viser
Tul dairesi	Meridien, ne
Tul mikyası	Échelle de longitude
Tuli coğrafî	Longitude
Tuli müressem	Longueur graphique
Topok (Topoğrafya)	Talon

U, Ü

Ufka tahvil	Rapporter à l'horizon
Ufkî kıllar	Réticules horizontales

Ufkî hakikî	Horizon rationnel
” hissî	” sensible
” mer’î	” visible
” sun’î	” artificiel
” zahirî	” apparent
Ukde noktası	Point nodal
Üçüncü derece nirengi	Triangulation de troisièm ordre
” kuvvet refi	Elever au cube
” kuvvetten çezir	Extraire la racine cubique
Üs işareti (B’ gibi)	Prime
	V
Vâdi	Vallée
Versan	Versant
Vetet	Fiche
Vezin (muvazenelerde)	Poids
	Y
Yalama usulü (hartalarda)	Estombage
Yanına varılamayan nokta	Point inaccessible
Yederin cihazı	Appareil Jaederin
Yevmi hey’î	Jour astronomique
” medenî	” civil
” nücümî	” sidéral
” vasatî	” moyen
Yılânkavî	En limaçon
	Z
Zaviyeyi meyyite	Angle mort
” saa	” horaire
” sukutî	” descendant
” suudî	” ascendant
Zayça	Éphéméride
Zemin rakımı	Altitude de sol
Zikzak	Zikzag
Zıllı mahrut	Cône d’ombre